

Förbundets arbete med att verka
för en god arbetsmiljö för
eleverna

Jämtlands gymnasieförbund

Förstudie
Mars 2020

*Hanna Franck Larsson
Erika Brolin*

Innehållsförteckning

1.	Iakttagelser	s. 4
2.	Sammanfattning	s. 14

Inledning

Bakgrund

I november 2017 genomförde Skolinspektionen en riktad tillsyn avseende en av skolorna i Jämtlands gymnasieförbund, där skarp kritik riktades mot förbundet. Skolinspektionen föreskrev att Jämtlands gymnasieförbund ska se till att det bedrivs ett målinriktat och långsiktigt arbete för att motverka kränkande behandling av elever.

Skolan ska genom sitt demokratiska uppdrag främja ett skolklimat där alla barn och elever känner sig trygga och respekterade. Skolinspektionen framhåller att utbildningen ska utformas så att eleverna har en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. En viktig förutsättning för att eleverna ska ha studiero under lektionerna är en trygg miljö i skolan.

På Skolinspektionens hemsida framgår att: *”En del i skolans kvalitetsarbete handlar om skolans arbete med åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever... Att elever känner sig trygga och trivs i skolan är inte bara ett mål i sig utan också en förutsättning för att inläringen ska fungera. En otrygg miljö kan handla om allt från hur lokaler och utomhusmiljö är utformade till hur personal och elever behandlar varandra med respekt.*

Det som utmärker skolor med hög andel trygga elever är att man har respekt för varandras olikheter, att det finns en ömsesidig respekt mellan elever och lärare, ett aktivt och målinriktat arbete mot kränkande behandling, att vuxna reagerar när de får reda på att en elev blivit kränkt samt att det finns få eller inga elever som är rädda för andra elever eller för personal på skolan.

Det är viktigt att rektorn tar ansvar för att det finns ett gemensamt förhållningssätt bland lärarna och den övriga personalen i arbetet för att upprätthålla en god skolmiljö alternativt förbättra skolmiljön i de fall den inte präglas av trygghet och studiero. Det gäller även skolmiljön utanför klassrummet.”

De förtroendevalda revisorerna har utifrån sin riskanalys tagit beslut om att genomföra en förstudie för att påvisa eventuella behov av granskning på området.

Syfte

Förstudien ska resultera i ett underlag som syftar till att identifiera områden i behov av fördjupad granskning. Följande områden omfattas av förstudien:

- Förbundets arbete med elevernas arbetsmiljö
- Förbundets arbete med att säkerställa trygghet och studiero

Metod

Insamling och genomgång av för förstudien aktuella dokument

1

lakttagelser

Skolinspektionens tillsyn

Ur handlingar från Skolinspektionen:

Skolinspektionen har initierat ett tillsynsärende med anledning av uppgifter om kränkande behandling rörande utbildningen vid Jämtlands Gymnasium Wargentin i Östersunds kommun. Enligt uppgifterna har den kränkande behandlingen samband med verksamhet i några av de olika föreningar som sedan gammalt benämns som "Gymnasieföreningar". Dessa föreningar vänder sig till gymnasieelever men verksamheten i föreningarna har ingen direkt koppling till skolan. Skolinspektionens utredning syftar till att kontrollera om Jämtlands Gymnasieförbund som huvudman för utbildningen har följt bestämmelserna i skollagen och andra författningar.

2018-02-09

Skolinspektionens beslut Dnr 40-2017:8600

Tillsyn av Jämtlands Gymnasium Wargentin med huvudman Jämtlands gymnasieförbund

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Jämtlands gymnasieförbund att senast den 30 september 2018 avhjälpa påtalade brister. Skolinspektionen preciserar i beslutet totalt fem områden där förbundet behöver vidta åtgärder.

Motivering till beslutet

Knappt 10 % av skolans elever är medlemmar i någon av de aktuella föreningarna. Enligt elever, lärare och områdeschefer innebär det en social status hos eleverna att vara medlem. Det uttrycks att föreningsmedlemmarna utgör något av en "överklass" bland eleverna. Invalen i föreningarna är ofta "designade" för att passa en viss typ av elever och kan innefatta både intervjuer och uppdrag som ska genomföras. Som ett sätt att försöka påverka föreningarna har skolan tidigare ingått årliga avtal med föreningarna, vilket i korthet innebar att föreningarna fick hålla möten i skolans lokaler och som motprestation skulle de bedriva sin verksamhet så att den uppfyller den värdegrund skolan står för och har att följa. Avtalen har ej förnyats fr o m höstterminen 2017.

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i skolans arbete mot kränkande behandling och i att utforma en utbildning som tillförsäkrar alla elever en skolmiljö som präglas av trygghet. Skolans personal och rektor anmäler inte fall av misstänkt kränkande behandling i tillräcklig utsträckning. Rutinerna för hur anmälningsskyldigheten ska fullgöras behöver tydliggöras och skärpas. Anmälningskyldigheten omfattar alla händelser där det framkommit att en elev upplever sig ha blivit utsatt för kränkande behandling. Det ska inte göras någon värdering av hur allvarlig en händelse är innan den anmäls till rektor respektive huvudmannen. Såväl lärare som elevhälsan uttrycker en upplevelse av att skolledningen inklusive huvudmannen inte har vidtagit några särskilda åtgärder med anledning av de kränkningar som följer av föreningarnas verksamhet.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen inte har genomfört en tillräcklig kartläggning av riskområden i skolans verksamhet eftersom kartläggningen inte har tagit särskild utgångspunkt i de effekter som föreningarnas verksamhet har på utbildningen. Detta trots att det sedan länge varit känt inom hela organisationen att problem föreligger med föreningarnas verksamhet som grund och att problemen återkommer årligen, särskilt vid invalen, men också är ständigt pågående och påverkar skolans verksamhet.

Skolinspektionens tillsyn

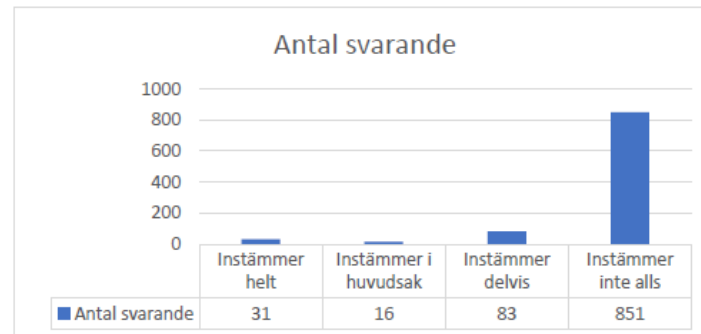
2018-05-25

Sammanställning kartläggning Dnr 21-2018

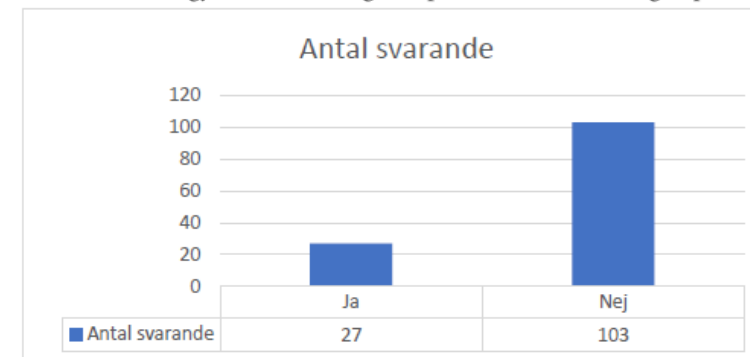
Jämtlands Gymnasieförbunds årligt återkommande elevenkät kring trygghet och studiero

Den årliga enkäten avseende trygghet och studiero kompletterades detta år med frågor kring hur föreningarna påverkat elevernas skolgång. Enkäten gick ut till samtliga elever utom de på vård- och omsorgsprogrammet (som diskuterat frågan på annat sätt) samt eleverna på introduktionsprogrammets språkinriktning och gymnasiesärskolan. Enkäten skickades till 1841 elever och besvarades av 981 elever (53 %).

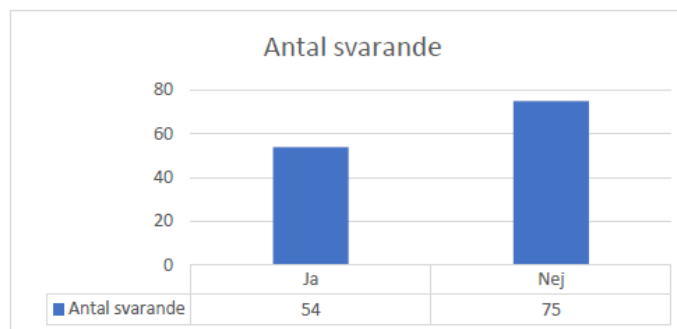
1. Har de s.k. gymnasieföreningarna påverkat din skolgång negativt?

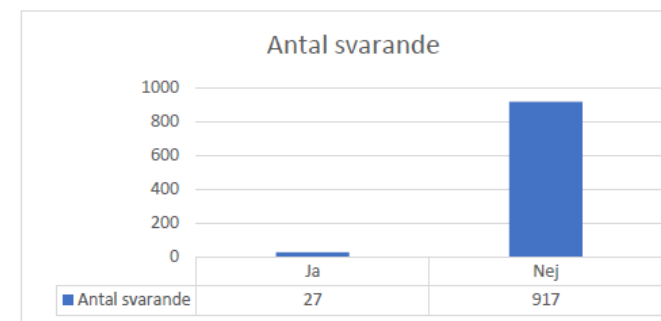
2. Har de s.k. gymnasieföreningarna påverkat undervisningen på skolan?

4. Har de s.k. gymnasieföreningarna påverkat din trygghetskänsla på skolan?

6. Finns det andra typer av föreningar eller gruppkonstellationer av elever som påverkat din skolgång negativt?

Utöver ovanstående frågor har vissa frågor med fritextsvar ställts, exempelvis avseende på vilket sätt man anser att föreningarna påverkat undervisningen och trygghetskänslan. Exempel på kommentarer från elever: "Det pratas mycket om dem", "de tar över lektionerna", "känner mig utanför/mindre värd", "det är skolans enda fokus", "de agerar som skolans elit", "trodde det var fel på mig", "maktstrukturer uppstår", "känner mig rädd och utstirrad". Eleverna gavs också möjlighet att framföra hur de tycker att skolan kan stärka arbetet med att förebygga och förhindra kränkande behandling.

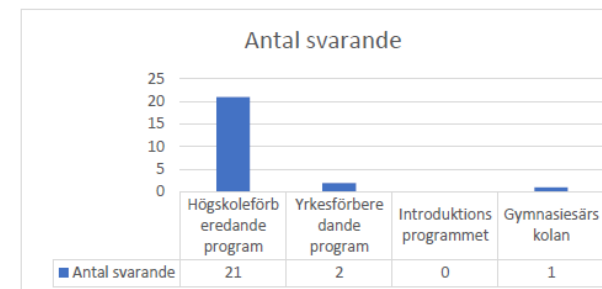
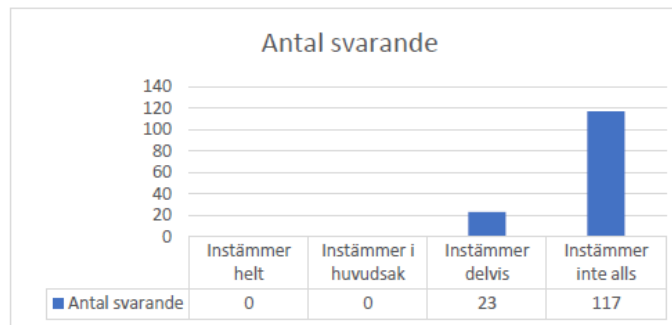
Skolinspektionens tillsyn

2018-05-25

Sammanställning kartläggning Dnr 21-2018
Jämtlands Gymnasieförbunds lärarenkät kring kränkande behandling och undervisningens påverkan av föreningsmedlemskap

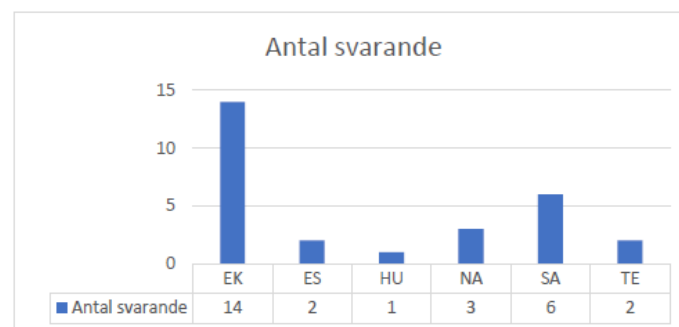
Med anledning av Skolinspektionens rapport genomfördes en lärarenkät kring kränkande behandling och undervisningens påverkan av föreningsmedlemskap för att kartlägga de riskområden som finns på Jämtlands Gymnasium Wargentín. Enkäten skickades till samtliga 190 tillsvidareanställda lärare och besvarades av 140 st (74 %).

1. Upplever du att elevers medlemskap i en gymnasieförening påverkat ditt val av arbetssätt och arbetsformer i undervisningen under de senaste tre åren?
2. På vilket eller vilka program upplever du att din undervisning påverkats?

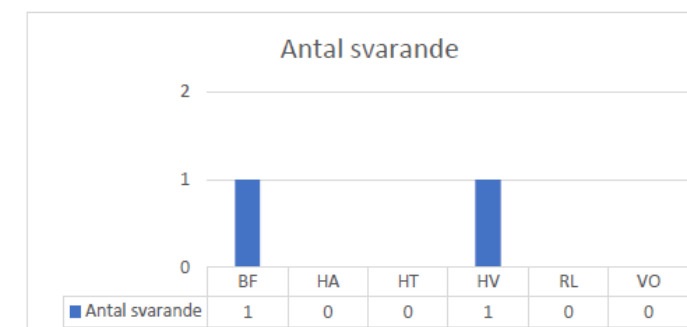

Frågan är besvarad av de lärare som på fråga 1 svarat någon av de tre första alternativen; instämmer helt, i huvudsak eller instämmer delvis och flera alternativ var valbara.

3. Högskoleförberedande program?

4. Yrkesförberedande program?

Utöver ovanstående frågor har vissa frågor med fritextsvar ställts. På frågan om på vilket sätt elevernas medlemskap har påverkat undervisningen rörde det vanligaste svaret "grupperingar och hierarkier mellan eleverna". Även "oro i grupperna före och under invalen" lyftes som ett exempel. Vad gäller vilket stöd lärarna anser sig behöva från skolledning och huvudman för att stärka det pedagogiska ledarskapet i klassrummet anser flertalet lärare att det behöver finnas en tydlighet från huvudmannen om vilka riktlinjer som gäller för hur lärare ska hantera föreningarna. Lärarna gavs även möjlighet att framföra hur de tycker att skolan kan stärka arbetet med att förebygga och förhindra kränkande behandling. I detta avseende rörde det med förekommande svaren "tydligt avstånd från föreningarna från huvudman, skolledning och lärare" samt "dialog med eleverna".

Skolinspektionens tillsyn

<p>2018-05-25 Jämtlands Gymnasieförbunds delredovisning Dnr 21-2018 Delredovisning gällande tillsyn av Jämtlands Gymnasium Wargentin med huvudman Jämtlands Gymnasieförbund, Dnr 40-2017:8600</p>	<p>I föreläggandet daterat 2018-02-09 skrev Skolinspektionen att Jämtlands Gymnasieförbund skulle avhjälpa brister på skolenheten Jämtlands Gymnasium Wargentin enligt ett antal punkter rörande kränkande behandling. I delredovisningen redogör förbundet för åtgärder genomförda fram till och med 2018-05-20. Sammantaget menar förbundet att den kartläggning som genomförts genom enkät till lärare visar att ett fåtal lärare uppger att elevers medlemskap i föreningar kan påverka grupsammansättningen, gruppdynamiken och i något fall även tryggheten i klassrummet. Ingen lärare har dock svarat att elevernas deltagande i föreningar påverkar deras val av arbetssätt och arbetsformer och pedagogiska ställningstaganden utifrån läroplanen. Förbundet ställer sig frågande till Skolinspektionens uppgifter och bedömning som ledde fram till det föreläggande där allvarlig kritik riktades mot en stor grupp lärares professionalitet.</p>
<p>2018-06-12 Svar på delredovisning Dnr 40-2017:8600 Skolinspektionens svar på delredovisning</p>	<p>Skolinspektionen har gått igenom det inskickade materialet och finner ingen anledning att i dagsläget ytterligare agera i ärendet. Slutlig uppföljning sker efter den 30 september 2018.</p>
<p>2018-09-14 Jämtlands Gymnasieförbunds slutredovisning Slutredovisning gällande tillsyn av Jämtlands Gymnasium Wargentin med huvudman Jämtlands Gymnasieförbund, dnr 40-2017:8600</p>	<p>I slutredovisningen redogör förbundet för genomförda och/eller planerade åtgärder fram till och med 30 september 2018. Redovisningen sker utifrån de brister som Skolinspektionen i sitt föreläggande uttryckte att förbundet ska avhjälpa. I likhet med vad förbundet uttryckte i delredovisningen framkommer även i slutredovisningen bland annat att förbundet finner det anmärkningsvärt att Skolinspektionen riktat allvarlig kritik mot en stor grupp lärare professionalitet vad gäller att val av arbetssätt och arbetsformer påverkas av att elever är med i föreningar.</p>
<p>2018-09-24 Direktionens beslut om slutredovisning Dnr 21:2018</p>	<p>Direktionen godkänner ovanstående slutredovisning.</p>
<p>2018-09-26 Slutredovisning gällande tillsyn av Jämtlands Gymnasium Wargentin med huvudman Jämtlands Gymnasieförbund, dnr 40-2017:8600</p>	<p>Slutredovisningen, undertecknad av ordförande, skickas till Skolinspektionen.</p>
<p>2018-10-03 Skolinspektionens uppföljningsbesök</p>	<p>Skolinspektionen mottog 2018-09-28 redovisning av de åtgärder som huvudmannen vidtagit i ärendet. Skolinspektionen ska genomföra en uppföljning inklusive ett uppföljningsbesök, inplanerat till 15-16 oktober.</p>

Skolinspektionens tillsyn

2018-10-03 Förbundet ber Skolinspektionen om nya datumförslag	Förbundet informerar Skolinspektionen om att ledningen för förbundet och skolan är förhindrade att ta emot Skolinspektionen de föreslagna datumen och ber om nya datumförslag.
2018-10-11 Nya datum för uppföljningsbesök	Skolinspektionens uppföljningsbesök blir den 13-14 november.
2018-12-21 Protokoll efter riktad tillsyn av Jämtlands Gymnasium Wargentín i Östersunds kommun den 13-14 november	Förbundet mottar protokoll efter Skolinspektionens riktade tillsyn och bereds möjlighet att lämna synpunkter på innehållet, senast den 14 januari 2019.
2019-01-09 Förbundets synpunkter på protokoll	Förbundet skickar synpunkter på ovanstående protokoll till Skolinspektionen.
2019-09-27 Riktad inspektion i uppföljande syfte	Under hösten 2019 kommer Skolinspektionen, på regelmässig basis, genomföra inspektion av Jämtlands Gymnasieförbund. I samband med detta kommer Skolinspektionen med kort varsel även göra ett separat uppföljande besök vid Jämtlands Gymnasium Wargentín i form av en riktad tillsyn. Syftet med besöket är att, nu efter en tid, följa arbetet med de åtgärder som vidtagit med anledning av den tidigare riktade tillsynen rörande kränkande behandling i samband med gymnasieföreningar. Inspektionen genomförs den 1 oktober.

Skolinspektionens tillsyn

2019-11-22

**Beslut efter riktad tillsyn i Jämtlands Gymnasium
Wargentin i Östersund**

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen avslutar tillsynen.

Bakgrund och motivering till beslut

Mot bakgrund av de uppgifter som lämnades av huvudmannen samt vad som framkom vid ett besök bedömde Skolinspektionen i beslut 2019-02-27 att förbundet vidtagit sådana åtgärder att bristerna i verksamheten hade förutsättningar att avhjälpas. Skolinspektionen avslutade därför tillsynen. Vid tillsynsbesöket den 1 oktober har inget annat framkommit än att de redovisade åtgärderna i huvudsak har efterföljts. Skolinspektionen bedömer att det på flera sätt bedrivs ett aktivt arbete med att motverka kränkande behandling. Av de intervjuer som genomförts framgår att de tidigare problemen och negativa effekterna av gymnasieföreningarnas verksamhet i skolan har minskat under det senaste året.

En del av huvudmannens arbete är en återkommande elevenkät där några av frågorna är riktade gentemot området trygghet och studiero. Skolinspektionen skriver att det av den senaste enkäten från våren 2019 kan utläsas att det fortsatt finns områden som skolan behöver arbeta vidare med, vilket också sker i riktad form utifrån de behov som finns vid olika gymnasieprogram. Skolan har även reviderat rutinerna för arbetet med att anmäla och utreda uppgifter om kränkande behandling.

Dokument, rutiner, policys m.m.

Inom ramen för förstudien har vi tagit del av följande dokument med bäring på området:

- Processkarta *Vad sker när en kränkande behandling anmäls?* (senast reviderad 2020-01-10)
- Riktlinje för arbete mot kränkande behandling (daterad 2018-09-12)
- Blankett *Anmälan vid misstanke om kränkande behandling* (daterad 2018-11-21)
- Blankett *Dokumentation vid kränkande behandling* (daterad 2018-11-22)
- Blankett *Delegationsbeslut kränkande behandling*
- Blankett *Beslut om avstängning* (fastställd av förbundsdirektör 2019-10-15)
- Blankett *Dokumentation av skriftlig varning* (fastställd av förbundsdirektör 2019-10-15)
- Blankett *Utredning av elevs ordningsstörande beteende och beslut om åtgärder* (fastställd av förbundsdirektör 2019-10-15)
- Blankett *Dokumentation av beslut om disciplinär åtgärd* (fastställd av förbundsdirektör 2019-10-15)
- Handlingsplan disciplinära åtgärder

Dokument, rutiner, policys m.m.

Vi noterar att det i förbundets Verksamhetsplan och budget för 2019 framgår att medel avsätts för arbetet trygghetsskapande insatser på förbundets skolor. Det handlar dels om upprättande av planer och rutiner men även fysiska insatser som kamerabevakning och system för inpassering.

Förbundet har i verksamhetsplaner och budget 2019 formulerat ett antal målområden, varav *Normer och värden* utgör ett. Till detta finns dels inriktningsmål i läroplanerna, dels nedanstående fyra resultatmål:

- *Grundläggande värden förmedlas och respekteras i skolan*
- *Eleverna är trygga i sin utbildningsmiljö*
- *Eleverna har studiero på lektionerna*
- *Eleverna påverkar och följer skolans ordningsregler*

Mätningen av ovanstående resultatmål sker genom definierade frågeområden i skolenkäten. I årsredovisningen för 2019 bedömer förbundet målen enligt nedan:

Målområde <i>Normer och värden</i>	Resultat
Grundläggande värden förmedlas och respekteras i skolan	<i>Delvis uppfyllt</i> 7,5 (riksvärdet är 7,4). Ingen signifikant skillnad mot riksvärdet.
Eleverna är trygga i sin utbildningsmiljö	<i>Delvis uppfyllt</i> 8,3 (riksvärdet är 8,2). Ingen signifikant skillnad mot riksvärdet.
Eleverna har studiero på lektionerna	<i>Uppfyllt</i> 6,3 (riksvärdet är 6,0)
Eleverna påverkar och följer skolans ordningsregler	<i>Uppfyllt</i> 6,5 (riksvärdet är 5,9)

Dokument, rutiner, policys m.m.

Utöver det som ovan angetts uppges det vid Wargentins användas ytterligare en uppföljande enkät avseende området trygghet och studiero. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av denna enkät. Därutöver framhålls att andra riktade enkäter kan förekomma på skolorna utifrån behov.

I granskningen framhålls att aggregerade sammanställningar redovisas regelbundet till presidiet/direktionen. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av en sammanställning avseende uppföljning av delegationsärenden om kränkande behandling för åren 2018, 2019 samt januari-februari 2020.

Skolinspektionen har konstaterat att det fortsatt finns områden som Wargentin behöver arbeta vidare med (se sida 10). I granskningen ges uttryck för att frågan går ner på programnivå och lyfts av respektive rektor i planen mot diskriminering och kränkande behandling. Som exempel nämns att 11 % av eleverna vid ett av gymnasieprogrammen svarat att de upplever att det stämmer ganska dåligt att "min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling". Mot bakgrund av detta planeras för aktiviteter för att motverka detta, exempelvis genom att genomföra en litteraturstudie i syfte att väcka förståelse för hur kränkningar upplevs; normkritiskt arbete för att förhindra kränkningar, skapa goda relationer mellan lärare och elever etc.

Utifrån enkätresultaten (både förbundets samt skolans kompletterande) uppges man på Wargentin arbeta på program- och enhetsnivå kring det som kommer fram. Som exempel nämns att båda rektorsområdena har enats om att prioritera att arbeta med att främja närvaro, då det leder till både bättre studieresultat och ökad trygghet för eleverna. En åtgärd som vidtagits är att duschdraperier satts upp i omklädningsrummen i syfte att öka tryggheten i samband med idrottslektionerna.

2

Sammanfattning

Sammanfattning

Utifrån en genomgång av processen avseende Skolinspektionens tillsyn vid Jämtlands gymnasium Wargentin kan vi konstatera att Skolinspektionen avslutat sin tillsyn utifrån en bedömning om att Jämtlands gymnasieförbund vidtagit sådana åtgärder att det finns förutsättningar för att avhjälpa bristerna i verksamheten. Skolinspektionen bedömer att de redovisade åtgärderna i huvudsak har efterföljts och att det pågår ett aktivt arbete med att motverka kränkande behandling. Rutinerna för arbetet med att anmäla och utreda uppgifter om kränkande behandling har reviderats.

Vad gäller arbetet med trygghet och studiero genomförs inom förbundet en återkommande elevenkät där dessa frågor är inkluderade. Enkäten från 2019 visade att det finns områden som behöver arbetas vidare med, vilket också sker utifrån behov på respektive gymnasieprogram. Vi kan konstatera att det i förstudien framkommer att ett antal aktiviteter har identifierats och inletts utifrån enkätresultaten.

Inom ramen för förstudien har vi tagit del av ett flertal dokument med bäring på området. Flertalet av dessa har uppdaterats under de senaste två åren. Vi kan även se att förbundets verksamhetsplan för 2019 inkluderar dessa områden på ett tydligt sätt. Av uppföljningen av verksamhetsplanen för 2019 framgår att förbundet ligger över rikssnittet i frågorna rörande trygghet och studiero.

2020-03-19

Hanna Franck Larsson
Uppdragsledare

Erika Brolin
Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av revisorerna i Jämtlands Gymnasieförbund enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från 2019-10-17. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.